

SLOVENSKO **NARODNO**

GLEDALIŠČE **V LJUBLJANI**

GLEDALIŠKI LIST

OPERA

1950-1951

3

VERDI:
TRUBADUR
(BESEDILO OPERE)

OPERNA BESEDILA št. 1

TRUBADUR

Opera v štirih dejanjih (osmih slikah)

Uglasbil:

GIUSEPPE VERDI

spisal Salvatore Cammarano

Krstna predstava v Rimu 19. januarja 1853

Prevedla Niko Štritof in Smiljan Samec

O S E B E :

Grof Luna	bariton
Leonora	sopran
Azucena	mezzosopran
Manriko	tenor
Ferrando	bas
Ines	sopran
Ruiz	tenor
Star cigan	bas
Sel	tenor

Leonorine družice, redovnice, grofovo spremstvo, vojščaki, cigani in ciganke

Godi se na Španskem, v Biskaji in v Aragoniji v začetku 15. stoletja

(*Snov po istoimenski drami Antonia Garcie Guttièreza*)

Cena Gledališkega lista din 30

Lastnik in izdajatelj: Uprava Slovenskega Narodnega gledališča
v Ljubljani. Predstavniki: Juš Kozak. Urednik: Smiljan Samec.
Tiskarna Slov. Poročevalca. — Vsi v Ljubljani

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1950-51

OPERA

Štev. 3

TRUBADUR

Prvo dejanje:

DVOBOJ.

Prva slika.

Prizorišče: preddvor palače Aliaferia; na strani vrata, ki vodijo v sobane grofa Lune.

Glasbeni uvod.

1. prizor.

(Ferrando v družbi grofovih služabnikov, ki počivajo ob vratih. V ozadju se sprehaja nekaj oborožencev.)

Ferrando *(spregovori dremajočim služabnikom):*
Pokonci! Pokonci!
Povratka gospoda grofa počakajmo;
on noč za nočjo išče pod okni svoje predrage
tolažbe ranjeni duši.

Služabniki: Ljubosumja strupena kača mu srce razjeda.

Ferrando: Mladi trubadur, ki v našem vrtu
vsake noči prepeva,
zdi se grofu nevaren tekmeč.

Služabniki: Da preženeš nam spanec, ki veke nam teži,
pripoveduj nam, kako nekoč je zdihnil Garzia,
grofov mlajši brat.

Ferrando: O prav rad: posedite se v krog!

Stražarji *(se približajo):* Mi tudi...

Služabniki: Pazite! Pazite!

- Ferrando: Stari Luna imel je dva sinova,
dva sinova prezala.
Čula nad mlajšim dojna je njegova,
kraj zibéli je spala.
Ko некоč se prebudi ob rani zori
in pogleda okrog:
kdo stoji pokraj nje v preteči grozi?
- Zbor: Kdo? Govori! Kdo? Moj bog!
- Ferrando: Vešča razmršena,
spaka ciganska,
s čari opasana
duša poganska!
Mračne poglede
v dete upira,
kocke skrivnostne
v roki prebira...
Strah in trepet
zgrabi splašeno dojljo,
v grozi brez dna
krikne in k otroku plane!
Na vpitje obupno
se grajski zbudijo
in v diru hite k nesrečnici
od vseh strani čez sobe in sobane.
Z divjim tuljenjem,
s kletvijo krepko se zakadijo
v baburo gnusno
in jo nemudoma spodijo stran!
Da, da, in jo nemudoma spodijo stran!
- Zbor: Uboga srca! Kako so bila
in trepetala usodni dan!
- Ferrando: Da otroku samo z roke je brala,
je nesramno trdila,
lažnivka! Pa mu s čari je zavdala
in mu kri zastrupila!
Bolestno je drhtél,
zvijal se in stokal,
izsušen in postaran bledél
in hiral in neprestano jokál.
Otrok je bil začaran!

(Zbor se zgrozi.)

Veščo ostudno
koj so zgrabili
in na grmadi
živo sodili;
niso pa njene
hčere preklete,
krute zločinke,
z vragom spočete!
V noči še isti
dete je ukrala
in na grmadi
isti ga sežgala!
S tem je okrutna
zločinka storila,
kar mati ji njena
v poslednjih mukah
je naročila...
Grajski so našli... gorje!...
koščice na pol sežgane
in njih pepel!

Zbor: O ti zločinka, ti podla veščica,
da bi te plamen pekla objel!
In oče?

Ferrando: Žalost ga je kmalu vzela,
ali glas mu je notranji govoril,
da pepel, ki so našli ga, ni bil sinov.
Rotil do smrti je našega gospoda,
naj zasleduje zločinko koder koli že.
Ni je našel!

Zbor: In se o njej še danes nič ne ve?

Ferrando: Niti za troho.
Gorje ti, zločinka, če te v pest dobim!

Zbor: In bi spoznal jo gotovo?

Ferrando: Če vsa leta natanko premislim: prav gotovo!

Zbor: Čas bi že res bil, da bi za materjo
v pekel jo poslali!

Ferrando: Če je v peklu!
Ljudska vera je, da še po zemlji blodi
njena izgubljena, brezbožna duša.
Kadar črne oblaki,
v podobah raznih ljudem se kaže.

Zbor *(po skupinah strahoma):*
Tako je! ... Tako je! ... Tako!
Kot vrano jo vidiš
čez strehe leteti,
kot sovo na robu
slemena čepeti.
S pogledom prebada
neskončne temine,
a zjutraj ob zori
neslišno izgine.

Ferrando: A v kogar pogled svoj
stekleni zapiči,
od straha brezupnega
umre pri tej priči.

(Vsi se stisejo v vraževernem strahu.)

Zbor: O! O! Moj bog!

Ferrando: Nekoč v našem gradu
na okno je sela
in mladega slugo
s pogledom zajela!

Zbor: Strahota!

Ferrando: Z očmi ni trenila
in ni se ganila,
a zunaj vihar je besnel kar se da.
Ko ura je v stolpu polnoč odbila ...

(nenadoma udari zvon polnoč)

Vsi: Ah! Ah! Večno bodi prekleta,
ogabna ostuda pekla! ... Ah!

(služabniki stečejo proti vratom, vojščaki pa v ozadje)

Zastor.

Druga slika.

Pozorišče: Grajski vrt. Na desni marmorno stopnišče, ki vodi v poslopje. Pozna noč. Luno prekrivajo gosti oblaki.

2. prizor.

(Ines in Leonora).

Ines: Zakaj zastajaš? Čas je pozen, pojdi!
Kraljica poslala je pote, ne slišiš?

Leonora: In spet prešla bo noč, prešla brez Manrika!

Ines: V sebi netiš plamen nevaren!
Povej mi, ljuba, kdaj ti v srce
je pala prva iskra?

Leonora: Vse povem ti.
Prišel je v žalni opravi na turnir,
z brezgrbim ščitom.
Nihče ni pogumnega junaka poznal,
ki vse je tekmece zmagal po vrsti...
Venec sem mu sama v lase pripela.
Med krvavo ljudsko vstajo odšel je v boj!
Ali ostal je v sanjah...
Odslej čakala nanj sem samo.
Nekoč...

Ines: Govori!

Leonora: Poslušaj!
Vsa noč, svetla in zvezdnata,
je v mirnem snu dremala,
nad njo luna zasanjana
je v tiho dalj sijala...
Kar od nekod priplavajo,
sladke budeč mi slutnje,
mehki glasovi zlatih strun,
akordi daljne lutnje:
iz nôči vstaja spev proseč,
nebo in svet roteč.
In kakor jasna je hvalnica,
ki bogu slavo poje:
samo da mesto božjega
ponavlja ime le moje!
K oknu hitim razburjena...
Nebesa! On je, moj ljubi!
Takšne radosti svet ne pozna,
kakršna je ta moja bila!
Ves svet postal je vrt dehteč,
vsa zemlja raj blesteč,
nebo in zemlja raj blesteč

Ines: Tvoje besede grud mi težijo,
begajo srce nemirno!

Leonora: Nikari!

- Ines: Slutnje nezgodne mi v duši budijo
tujčevi temni in tajni čari.
Tujca pozabi!
- Leonora: Nikari! Nikari!
- Ines: To prav bo zate, prav za oba!
Draga!
- Leonora: To je blazno! Kdor govori tako,
ne razume srčnih želja.

Tako me je prevzela
opojno sladka želja,
da jočem od veselja
in raj pred sabo zrem.
Za te bi le živela
ponižno in udano.
Če to ne bo mi dano,
naj zate vsaj umrem!

- Ines O naj nikar ne mine
prelepi, sladki sen!
- Leonora Če to ne bo mi dano,
naj zate vsaj umrem!

(Odideta v sobane).

3. prizor.

- Grof *(pride):*
Noč je globoka... Kraljica gotovo
davno že počiva mirno...
Ne spi pa njena dama!
O Leonora, ti še si budna...
tako govori mi okno, ki za njim trepeče
soj tvoje nočne luči.
Ah, hrepenenja plamen
žge me neusmiljeno!
Jaz moram k tebi, v tvojo bližino...
moram... da mi srce navdaš z milino...

(Slepo zaljubljen se napoti k stopnišču, ob glasovih lutnje pa se nenadoma ustavi.)

- Manriko Ze zopet on! Preklete!
(za odrom): Samcat po svetu hodim,
brez luči tavam in blodim
in iščem vsepovsod,

- kje k tebi vodi pot.
Ti, ljubljeno dekle,
si trubadurju vse!
- Grof: Predržež! Le čakaj.
- Manriko: Če si ob moji strani,
kdo mi še kaj ubrani?
Kdo več ima srca?
Kdo več kot jaz velja?
- Grof: Za vraga! Kako to peče!
- Manriko: O, naj izve ta noč,
od kod je moja moč!

4. prizor.

(Leonora pride iz palače).

- Grof: Ali sanjam? To je ona!
(Grof se zavije v plašč.)
- Leonora *(steče h grofu):*
Ljubljenje moje!
- Grof: O bog!
- Leonora: Zakaj nocoj tako si pozen?
Že štela sem minute
med srčnimi utripi...
Privedla vendar te k meni
je usmiljena ljubezen!
- Manriko *(med drevesi):* Nezvesta!
(Luna pogleda izza oblakov in obsije postavo, ki ji vizir pokriva obraz.)
- Leonora: Ah, v tej nevidnosti
sem se tako zmotila!
(Spozna oba in se vrže k Manrikovim nogam.)
Le ti si moj preljubljeni,
si želja mi edina...
Ti vsa si moja radost
in vsa si moja žalost...
Le tebe ljubim vroče,
zvestó iz dna srca!
- Grof: Predrznost!
- Manriko: *(dvigne Leonoro):* O, rajske sreče!
- Grof: Kako mi kri divja!
- Leonora: Moj ljubi! Moj dragi!

- Grof: Na moško čast, ime povej!
 Obraz pokaži!
- Leonora: Gorje! O bog, o bog!
- Manriko *(dvigne vizir)*: Naglej se me, Manriko sem!
- Grof: Kaj? Sanjam? Manriko! Vratolomnež!
 Pristaš urgelski, zapisan poginu!
 In ti nemoteno se semkaj priti upaš?
- Manriko: Kaj čakaš? Daj, daj, pokličí stražo,
 zgrabi zločinca in v roke rabljem
 tekmeца izročí!
- Grof: Ne veš, kako je blizu čas
 obljubljene nagrade!
 Pridi! Maščeval bom svojo čast
 in tvoja glava pade!
- Leonora: Jojme! Nikar! Ostani!
- Grof: Pojdiva!
- Manriko: Velja!
- Leonora: *(Kaj naj storim? Le kaj naj rečem, da bi ga rešilaž)* Stojta!
- Grof: Ne! O, kako me žge in peče
 divji ogenj vroče strásti!
 Kri, nečista kri naj teče,
 on pod mečem mora pasti!
 Da ga ljubiš, si njemu dejala,
 da ga ljubiš iz dna srca...
 Glej, in ta beseda mala
 njega zdaj podre na tla!
- Leonora: Oj, le njega nikari ne sodi,
 sama, sama vsega sem kriva!
 Neusmiljen z menoj ne bodi,
 glej me, glej me: komaj sem živa!
- Manriko: Ta oholež naj prejme plačilo,
 moja roka naj ga iztrezni!
 Sila vedno kroti se le s silo,
 tebe branim s pravico ljubezni.
- Grof: Da ga ljubiš, si njemu dejala!
- Leonora: Vzemi, vzemi, če hočeš plačilo,
 vzemi moje življenje za to!
 Meč zasadi v srcé, ki ljubilo
 tebe nikdar nikoli ne bo!

Manriko: Zadnja ura tu tebi zdaj bije,
zadnjič gledaš mater zemljó.
Meč moj tebe tu skoro ubije
in ohrani s tem meni njo!

Grof: Da ga ljubiš, si njemu dejala,
glej, in ta beseda mala
njega zdaj podre na tla!

(Tekmeca se odstranita z golimi meči v roki. Leonora se zgrudi.)

Zastor.

Drugo dejanje:

CIGANKA.

Tretja slika.

Prizorišče: na pol podrtá kočá na obronkih biskajskih hribov; v skoraj povsem odprtem ozadju gori velik ogenj. Prva jutranja zarja.

1. prizor.

(Zbor ciganov. Azucena sedi ob ognju, ob nji sloni Manriko na žimnici, zavít v svoj plašč: ob nogah mu leži šlem, v rokah drži meč, ki ga nepremično gleda. Tolpa ciganov je raztresena okrog.)

Cigani: Noč se jasni in temine razganja,
s svitanjem mladim budi naravo:
slična je vdovi, ki željno odlaga
mračno in žalostno svojo opravo.
In zdaj na delo!
Dajmo! Veselo!

(Zgrabijo za orodje, kujoč s kladivom po nakovalu.)

Kaj je ciganu največja naslada?
Kaj je ciganu največja naslada?
Kaj? Kaj? Kaj res ne veste, kaj?
Kaj res ne veste? Ciganka mlada!

(Za hip prenehajo z delom in vele ženskam):

Čaše nalijte!
Za moč in zdravje so te kapljice,
le verjemite!

(Ženske -nalihejo nebrušene kozarce.)

Glejte, no, glejte, no, čudo veselo!
Sonce se zlato je v čaše ujelo!
Pa spet na delo!
Kaj je ciganu največja naslada?
Kaj? Kaj? Kaj res ne veste, kaj?
Kaj res ne veste? Ciganka mlada!

Azucena

(poje; cigani jo obkolijo):
Plamen se dviga, k nebu se plete,
množica živa k ognju se gnete.
Burno razgibana komaj že čaka
njo, ki ob rabljih trudna koraka.
Plamen obliva lice izmučeno,
ta strašni plamen, ki šviga
do vrha neba!
Plamen se dviga,
žrtev se bliža,
v črni obleki
stopa h grmadi.
Kriki obupni
v noč se razlegajo,
v gori odmevajo,
mroč nad prepadi.
Plamen obliva lice izmučeno,
ta strašni plamen, ki šviga
do vrha neba!

Cigani: Žalosten je tvoj spev!

Azucena: Ali resnica tiste noči
je bila še vse bolj žalostna in kruta!

(Obrne glavo k Manriku in tiho zamrmra.)

Maščuj me, hči! ... Maščuj me, hči!

Manriko: Vsak dan ta skrivnostni vzklik!

Star cigan: Tovariši, na nóge!
Za kruhom brž na pot!
Želodec pravi, da še je naš gospod!

Cigani: Na nóge! Na nóge!

(Pospravijo brž orodje v vreče in cule in se odpravijo vsevprek po pobočju.)

Kaj je ciganu največja naslada? ...
Ciganka mlada!

2. prizor.

(*Manriko in Azucena.*)

- Manriko: (vstane):
Sama sva... Povej mi zdaj to žalostno zgodbo!
- Azucena: Da ti je še ne poznaš?
Ej, že razumem: saj stremel si doslej
samo po viteški slavi!
Bil matere je moje strašni konec...
Čarovnije jo obtožil je grof oholi,
da mu zmamila je s čarom hudim sina...
Prav tu so jo sežgali, kjer ogenj praskeče!
- Manriko: Reva uboga!
- Azucena: V okove težke vkovano
so mater v smrt mi peljali,
za njo, s sinom v naročju,
šla sem sredi drhali.
Zaman sem na glas jokala,
zaman se z ljudmi pehala,
zaman do nje še zadnjikrat
prebiti se skušala!
Rablji so pograbili jo
s satansko naslado
in zviškoma jo treščili
v podpaljeno grmado...
Iz ust še krik je glasno
»Maščuj me, hči!« vzdrhtel...
Še danes slišim jasno
teh treh besed odmev!
- Manriko: In maščevanje?
- Azucena: Ukradla grofu zvečer sem sina
in ga prav sem prinesla
na kraj nesrečnega spomina...
- Manriko: Da nisi... nato?... (z grozo): Zaboga!
- Azucena: Dete je milo jokalo...
skoraj... da s čustvom sočutja
bi mi srce navdalo!
A zdajci iz tmè brezdanje
vstanejo črne sanje,
živ privid propasti:
strašni spreved pošasti!
Biriči! Rdeča grmada!

In mati smrtno bleda...
bosa... razpeta... Nazadnje
še tista tako strahotna beseda:
»Maščuj me, hči!«
Zgrabim krepkó otroka,
stisnem mu usteca,
in v ogenj še živi
zv.ška ga vržem!...
Strašni privid izgine,
v duši vihar pojema,
le plamen z zadnjo silo
črne kosti objema!
Takrat okrog pogledam...
in kaj na tleh zagledam?
Otroka grofa Lune!

Manriko: Ah, kaj praviš?

Azucena: Moj lastni sinko je umrl na grmadi!

Manriko: O gorje!

Azucena: Še danes mi ob tem spominu
kožo poliva mraz!

(Se zgrudi izmučena na stol.)

Manriko *(sprva od groze in presenečenja onemi, nato pa ga prevzame nova čudna slutnja):*

Tvoj sin da nisem!

Torej kedo sem? Govori!

Azucena *(ga prekine):* Moj sin si pravi!

Manriko: A prej si rekla...

Azucena: Mogoče... a vedi: kadar se spomnim
tiste noči strahotne,
se zmede mi razum in govorim
zagonetno in brezumno...
Sinko, nisem bila ti vedno dobra mati?

Manriko: Kako bi dvomil?

Azucena: Kaj nisem ti življenje rešila?
Kaj nisem isto noč odšla na bojno polje,
ko sem slišala, da si padel,
samo da te spodobno pokopljem?
In ko živega sem v krvi te našla,
ti nisem mar stregla, kakor streže mati?
In kaj vse nisem storila,
da ti zacelim tolike rane!

Manriko: Vse od istega so dneva
in vse so tu na prsih!
Edino jaz med vsemi borci
sem vragu se pogumno v bran postavil!
Predrzni Luna je šel nad me s krdelom svojim:
in pal sem, preveč bilo je onih!

Azucena: To je zahvala, ker bil si z njim usmiljen!
Zakaj le nisi v dvoboju vraga ubil?
Kakšno sočutje te je takrat slepilo?

Manriko: O mati! To je še meni neumljivo!

Azucena: Čudno srce! Čudno srce!

Manriko: Že je ležal premagan pred mano,
že se v zraku je kopje zabliskalo:
kar mi nekaj roko je zadržalo,
ne, ubiti njega ni bilo mi dano...
Čudna slutnja se mi v duši je zganila,
moja roka je v zamahu popustila,
v mojih prsih prenehal divji,
brezobzirni je vihar!
Še sem premišljal, še sem okleval,
a skrivnostni glas srca mi je govoril:
»Ne, nikar!«

Azucena: Kdaj bi v njem se prebudilo
tako čustvo in mišljenje?
Če bi to se ponovilo,
glej, da vzameš mu življenje!
Pošlji ga, sinko, v večne temine,
spolni mi željo: glej, da pogine!
Le zasadi hladno jeklo
do ročaja mu v srce,
le zasadi do ročaja
hladno jeklo mu v srce!

Manriko: To prisežem: tole jeklo
bom zasadil do ročaja mu v srce!

(Iz ozadja se zasliši glas roga.)

Ruiz pošilja vesti z bojišča. Kaj bo?

(Tudi on zatrobi na rog.)

Azucena *(zatopljena v svoje misli skoraj ne čuje, kaj se
godi naprej):*
Maščuj me, hči!

3. prizor.

- Manriko (prispelemu slu):
Le stopi sem! Kako gre našim? Reci mi, dečko!
- Sel:
Na tole pismo odgovori koj!
- Manriko:
(čita): »V naših rokah je Castellor.
Na knezov ukaz moraš prevzeti obrambo trdnjave.
Pohiti, Manriko, kar se le da!
Na lažno vest, da si v zadnji bitki
na bojišču padel, se bo nocoj v samostanu
Svetega Križa zaobljubila Leonora.«
Sveta nebesa!
- Azucena:
Kaj je?
- Manriko (slu): Pohiti... teci v dolino,
naj osedlajo brž mi konja!
- Sel:
Tečem.
- Azucena (se vmeša): Manriko!
- Manriko:
Mudi se, mati! (Slu): Teci in spodaj v dolini
počakaj! (Sel odide.)
- Azucena:
Manriko, si blazen?
- Manriko:
Njo da bi izgubil, angelsko bitje!
- Azucena:
(Kako divjá!)
- Manriko (si nadene šlem in pograbi plašč): Zbogom!
- Azucena:
Ne... čakaj... sinko!
- Manriko:
Prenehaj!
- Azucena:
Stoj! Na materin ukaz!
V pogubljenje mi ne sili,
ne divjaj v pasti in ukane!
Nisi zdrav še, sinek mili,
Niso cele še tvoje rane!
Pusti pot s krvjo oblito,
tvoja kri je moja kri!
Vsako kapljico prelito
moje srce le zgubi!
- Manriko:
Dragocen je čas, ljuba mati,
zamujen se več ne vrne!
Tu ne morem več ostati,
če me sam pekel zagrne...
- Azucena:
Ne hodi!

Manriko: Ne ustavljalj od tod mi koraka,
ker oba nesreča čaka!
Če ne grem, srce mi poči
in umrem ti pred očmi!

Azucena: Pusti pot s krvjo oblito,
tvoja kri je moja kri!
Sinko, ostani!

Manriko: Nikar mi ne brani!

Azucena: Mati te prosi: sinko, ostani!

Manriko: Nikar mi ne brani!
O mati, zbogom!

(Azucena ga zaman skuša zadržati. Manriko odhiti.)

Z a s t o r.

Četrta slika.

Prizorišče: samostansko dvorišče v bližini Castellorja. V ozadju drevesa. Noč.

1. prizor.

(Grof, Ferrando in nekaj spremljevalcev se zagnjeni v plašče previdno pritihotapijo.)

Grof: Vse je še tiho,
še se ne glasijo tihe, pobožne pesmi...
Ni še prepozno!

Ferrando: Stvari nevarnih si, gospod, se lotil!

Grof: Nevarnih? Ne terja jih od mene
blazna ljubezen in užaljeni ponos?
Mislil sem že, da zadnja ovira
je padla z njegovo smrtjo,
že nova in močnejša vprek se mi stavi:
svetišče...

Ne. Ne! Pred oltar ne smeš, Leonora!
Moja boš do groba!

Tvoj smehljaj, srca milina,
lepše sije kakor luč iz raja...

Tvoj pogled, neba vedrina,
z novo močjo me navdaja in opaja.
Bodi moja, jasna vila,
bodi moja, luč neba,

z živim ognjem boš pojila
v mojih žilah žar srca!

(Zasliši se cingljanje.)

Zvonijo! O bog!

Ferrando: Začenja se sveto opravilo.

Grof: A preden stopi pred oltar,
jo jaz ugrabim!

Ferrando: Premisli!

Grof: Molči! Nasvetov ne maram!
Za to drevje v temo poskrijte se!

(Ferrando se oddalji s spremljevalci.)

O Leonora, beli moj cvet!
Želja edina moja!

(Se željno in previdno ozira po tisti strani, od koder bi morala priti Leonora.)

Ferrando Le mir, le mir, tovariši!

in zbor: V temi, v temi smo skriti vsi.
Le mir, le mir, prijatelji,
njegov ukaz tako veli!

Grof: Prišel je dan usodni,
ko se izpolni moja želja,
prižgan oltar veselja,
ki ni s tega sveta!
O ne, ne dam Leonore,
sam bog mi je ne vzame,
zaklad je moj le zame,
da sveti meni jasno
in gorko v dno srca.
Iz mojih rok je ne odreši
ne moč neba ne moč pekla.

Ferrando

in zbor: Le mir, le mir, tovariši!

(Grof s svojimi spremljevalci se skriva med drevesa.)

FINALE.

Zbor
redovnic: Ah, če še kaj te moti,
(za odrom) ljubljena hčerka Eve,
pomni, da tvoje reve
kmalu ti smrt zatre.
Vse gre po isti poti,
v smrti konča se vse!

Grof (med drevesi):
Nobena moč je ne otme,
ne moč neba ne moč pekla!

Ferrando Le tiho vsi!
(s spremljevalci): Njegov ukaz tako veli.

Zbor Lice sedaj zagрни,
redovnic: pot za seboj poruši,
služi odslej le duši,
svet naj za te umre!
K nebu oči obrni,
da se ti kdaj odpre.

Grof: Nobena moč je ne otme,
ne moč neba ne moč pekla!

(Leonora, Ines in spremstvo redovnic.)

Leonora: Zakaj se jočeš?

Ines: Preljuba, saj odhajaš za vedno!

Leonora: O sladka moja, ta zemlja je zame prazna,
brez rož dehtečih, brez sončnih dni!
Zato zapuščam svet
in odpovem se praznim užitkom.
V tihem pokoju tu dočakam dan,
ko v onostranstvu se s svojim mrtvim
dragim bom združila nekoč. Otrite
solze in me k oltarju peljite!

Grof (plane iz skričališča): Ne! Nikdar!

Redovnice: Nebesa!

Leonora: O moj bog!

Grof: Za te prižgan je samo oltar poročni!

Redovnice: Nikar ne greši!

Leonora: Po kaj prišel si, blaznež?

Grof: Po svojo ženo!

(Prihiti Manriko.)

Vsi: Ah!

Leonora: Je to resnica blažena?
Si živ ti res pri meni?
O sreča zopet najdena,
o raj nekoč zgubljeni!
Od te nenadne radosti
je moje srce zastalo!

- Je mar nebo te dalo,
sem jaz mar v njem s teboj?
- Grof: Torej od mrtvih vstajajo
sovragi, davno strti!
Vrata peklena vračajo
svoj plen, posvečen smrti?
- Manriko: Ni omahnila ranjena
moja perot junaška,
dasi premoč me zmagala
biričev je divjaška!
- Grof: Če se že ni pretrgala
ti tenka nit življenja,
in si vesel vstajenja,
umakni se od nje!
- Manriko: Kakor če sila čudežna
viharja moč ustavi,
zdržalo boj krvavi
je ranjeno srce.
- Ferrando *(in spremljevalci grofu):*
Čemu izzivaš srečo,
ki brani ga od te?
- Ines *(in redovnice Leonori):*
Za vse trpljenje in zvestobo je poplačano srce!
- Ruiz *(pribiti z vojščaki na pomoč Manriku):*
Živel Urgel!
- Manriko: Tu so moji zvesti!
- Ruiz: Pridi!...
- Manriko *(Leonori):* Sledi mi, ljuba!
- Grof *(se postavi Manriku po robu):*
Ti si drzneš mi ugrabiti njo?
- Leonora: Ah!
- Manriko *(grofu):* Nazaj!
- Grof *(potegne meč):* Ne!
- Ruiz *(in njegovi spremljevalci obkolijo grofa):*
Si blazen?
- Ferrando *(in grofovi spremljevalci):* Kaj delaš, gospod?
(Ruizovi spremljevalci razorožijo grofa.)
- Grof *(skrajno razburjen):* Pred očmi se mi dela megla!
Gnev mi v srcu divja!

Leonora: Kakšna groza!
Ines (in redovnice): Ah, da, usmiljen bil je bog s teboj!
Manriko (grofu): Skrbi, grof, da se nikdar ne srečava več!
Ruiz (Manriku): Pridi, pridi, usoda se tebi smehlja!
Grof: V srcu mi gnev divja!

(Manriko odvede Leonoro, njegovi spremljevalci odbijejo grofa, redovnice se zatečejo v samostan.)

Zastor.

Tretje dejanje:

CIGANKIN SIN.

Peta slika.

Prizorišče: vojaško taborišče. — Na desni šotor grofa Lune, na katerem se vije zastava kot znak vrhovnega poveljstva. V daljavi se dvigajo stolpi Castellorja.

1. prizor.

Vojščaki: Danes kocka, jutri kopje
naše bojno je orožje!
(Nekaj mož čisti orožje.)
Danes čisto, da kar sije,
jutri v kri se spet zarije!
(Skozi taborišče gre večje krdelo samostrelcev.)
Na pomoč so nam poslani,
glejte, glejte, to je zbor!
Kdo sedaj se nas ubrani?
Jutri naš bo Castellor!
Da, že jutri v zori rani
naš bo, naš bo Castellor!

Ferrando: Da, dragi moj, ko dan zasvita,
tako se glasi ukaz, napademo vražjo trdnjavo.
Če vderete vanjo, dovoljen vam je plen
po mili volji. Na vraga! Na vraga!

Vsi: Smrt ali zmaga!
Trombe, donite veselo in jasno
in vodite nas na boj, na boj krvavi:

jutri zasedemo mesto sovražno
in razvijemo zastavo na trdnjavi.
Ne, nikdar ni smehljala se zmaga
bolj kot danes se smehlja!
Tu pred sabo imamo sovraga
in tu čaka nas plen in bojna slava,
plen in bojna slava, veselje brez meja!
Trombe, donite veselo in jasno ... itd.

(Ob koncu pesmi se vojščaki porazgubijo.)

2. prizor.

Grof: (stopi iz šotora in ošine z jeznim pogledom
Castellor):
V Manrikovih rokah! Ta strašna misel
zasleduje me nenehoma in v dušo me reže.
V Manrikovih rokah! A čakaj! Jutri rano
napadem, potem jima pokažem!
O Leonora!

3. prizor.

(Zasliši se hrup. Vstopi Ferrando.)

Grof: Kaj je?
Ferrando: Okrog šotorov se ciganka je potikala:
ko straža jo zasačila je naša,
v beg se je pognala,
a naši so nemudoma sledili
vohunko čez drn in strn ...
Grof: ... in ujeli?
Ferrando: Ujeli!
Grof: Videl si jo sam?
Ferrando: Ne, a načelnik mi je sam resnico potrdil.
Tukaj je!

4. prizor.

(Vojščaki privedejo zvezano ciganko.)

Vojščaki: Le dalje, večča, le dalje!
Azucena: Postojte! Ne sodite! Ah, kaj ste blazni?
Saj nisem kriva!

- Grof: Ciganka, povej resnico!
Gorje ti, če bo laž!
- Azucena: Vprašaj!
- Grof: Kam si šla?
- Azucena: Ne vem.
- Grof: Kaj!?
- Azucena: Mi cigani ne skrbimo,
kam nas vodijo poti,
v neznano le hitimo,
naš krov je svod neba,
naš dom vsepovsodi.
- Grof: Prišla si...?
- Azucena: Iz Biskaje, kjer sem imela
med divjimi bregovi varno zavetje.
- Grof: (zase): Iz Biskaje!
- Ferrando: (zase): Kaj slišim? O, kakšna slutnja!
- Azucena: V miru božjem sem živela
siromašno, a udano,
in nad sinom tiho bdela...
Zdaj je šel in pustil me samo.
Zapuščena torej hodim
in za sinom svojim blodim,
svojim sinom izgubljenim,
ki mi ranil je srce!
Kaj me zanj je v dušo peklo,
kaj solza mi zanj preteklo,
tega nihče na zemlji ne ve!
- Ferrando: (zase): To obličje!
- Grof: In... si dolgo živela med gorami?
- Azucena: Dolgo, da!
- Grof: Se mar spominjaš, davno že,
kar je ugrabljen neki dečko bil z graščine
in k ciganom odnešen v hribe?
- Azucena: In ti... reci... kdo si?
- Grof: Otrokov brat po krvi.
- Azucena: (zase): Ah!
- Ferrando: (je opazil Azucenin strah, zase): Ona!
- Grof: Nisi nikdar o njem kaj čula?

- Azucena: Nikdar, ne! Dovolj, da za njim sledi poiščem!
- Ferrando: Stoj, zločinka!
- Azucena: Gorje!
- Ferrando: (*grofu*): Mar veš, kdo zločin je tisti strašni bil zagrešil?
- Grof: Govori!
- Ferrando: Ta ženska!
- Azucena: (*tibo Ferrandu*): Molči!
- Ferrando: Ta ženska je sežgala dete!
- Grof: Ah, zlobnica!
- Vojščaki: Tale ženska?
- Azucena: Laže, laže!
- Grof: Usodi strašni ne uideš!
- Azucena: Ah!
- Grof: Zadrignite ji vozle!
- (*Vojščaki ji zategnejo vezi.*)
- Azucena: Zaboga! Zaboga!
- Vojščaki: Vse zaman!
- Azucena: (*obupana*): Zakaj ne prideš, o Manriko, sinko dragi, da junak bi rešil mater v tej nesreči?
- Grof: To Manrikova je mati!
- Ferrando: Čakaj! Čakaj!
- Grof: V rokah imam oba! O sreča!
- Azucena: Ah! Ne stiskajte, okrutneži, mi spon in rok odrtih! To nečloveško mučenje je krutejše od smrti! Zločinskega očeta ti pošast prekleta! Čakaj! O, še je bog nekje, ki ščiti réveže! Čakaj! Čakaj! Že pride bog in božje sodbe dan!
- Ferrando: (*z vojaki*): Ne vdajaj se, čarovnica, poslednji, bedni nadi! Zločin boš svoj poplačala še danes na grmadi!

Naj duši tvoji kleti
peklenski ogenj sveti!
Na ognju boš se zvijala
na svoje sodbe dan!

Grof: Prišel je dan, prišel je dan,
ko bo zločin tvoj kaznovan!

(Na grofov znak odvedejo vojščaki Azuceno, on sam pa se s Ferrandom umakne v šotor.)

Zastor.

Sesta slika.

Prizorišče: dvorana, meječa na kapelo v Castellorju, z balkonom v ozadju.

5. prizor.

(Leonora, Manriko in Ruiz)

Leonora: Kaj pomeni to daljno žvenketanje?

Manriko: Skrajno nevarnost, kaj bi ti še prikrival!
Jutri napade Luna našo trdnjavo.

Leonora: Moj bog, kaj praviš?

Manriko: Vse pa kaže, da zmaga spet bo naša,
kajti naš vojak je čil, zvest in pogumen!
(Ruizu): A ti prevzemi vodstvo,
dokler sam tja ne pridem med svoje dečke!
Le dobro jih vodi!

(Ruiz odide.)

6. prizor.

(Leonora in Manriko, pozneje se vrne Ruiz.)

Leonora: Taka črna senca na prvi dan poroke!

Manriko: Vse te slutnje zlovešče izruj iz duše!

Leonora: Ne morem.

Manriko: Poglej, zaupaj, draga,
saj moč ljubezni vse težave premaga!
Ker vem, da ženka ljubljena
na vek mi boš ostala,
mi stokrat bolj neustrašena
roka bo meč sukala.
A če mi je usojeno

in hoče božja volja,
da bom ostal med žrtvami,
preboden sredi polja,
poslednja moja misel bo,
da bil junak sem hrabri tvoj
in smrt da zgolj mi svidenje
v nebesih bo s teboj!

- Ruiz: (*pribiti*): Manriko!
Manriko: Kaj?
Ruiz: Uklenjeno vodijo staro ciganko...
Manriko: Nebesa!
Ruiz: ... in že prižigajo neusmiljeno grmado!
Manriko: (*se nasloni na balkon*):
O bog, noge mi klecajo...
megla mi vid zastira!
Leonora: Manriko?
Manriko: Ona je... da veš...
Leonora: Kedo?
Manriko: Moja mati!
Leonora: Ah!
Manriko: Le čakaj, grofič, pokažem ti!
Ves trepetam od besa!
Pokličí naše, podvizaj se, Ruiz...
brž... brž... hiti... teci!

(*Ruiz odbiti.*)

Strašna grmada
v noči se sveti,
v grozi in besu
žile mi vro!
O, le zažgite jo,
rablji prekleti,
jaz jo pogasim
z vašo krvjo!
Sina zvestoba
gre preko groba,
njega ne plaši
smrt ne pogin!
Mati nesrečna,
če te ne reši,

naj pade s tabo
zvesti tvoj sin!

(Ruiz se povrne z vojščaki.)

Ruiz *(in zbor)*: Na vraga! Na vraga!
Tovariši, na boj!
Tebi smo zvesti,
ne plaši smrt nas ne pogin!

Manriko: Na vraga!

Vsi: Na vraga! Na vraga!

(Manriko, Ruiz in vojščaki odhitijo, iz ozadja je slišati ropot orožja.)

Zastor.

Četrto dejanje:

K A Z E N.

Sedma slika.

Prizorišče: krilo palače Aliaferia; na njenem oglu je stolp z zamreženimi okni.
Globoka noč.

1. prizor.

Ruiz, Leonora, Manriko, zbor.

(Iz ozadja prideta dve zakrinkani postavi: Leonora in Ruiz.)

Ruiz *(tibo)*: Zdaj pazi...! Tam v tistem stolpu
vzdihajo vojni ujetniki v večni temi.
Ah, tudi njega vanj so zavlekli!

Leonora: Pojdi, pusti me... Le nikar ne boj se zame!
Nemara da ga rešim.

(Ruiz se oddalji.)

Nikar strahu! Ta prstan vsega me zla ubrani!

(Se zastrmi v prstan na desnici.)

Zavita v nočno temo
v bližini tvoji vzdiham, dragi,
in ti ne slutiš!
Zavej mi, veter, razmahni krila
in mu sporoči,
da te predraga je k njemu napotila!

Splavaj, moj tihi srčni vzdih,
v temo noči njegove,
in potolaži ljubega,
daj spet moči mu nove!
Prižgi mu svetle nade,
prebudi želje mlade,
prebudi vse spomine
na sanje preteklih dni,
a ne povej nikakor mu,
kaj mi duša trpi!

Zbor

(iz *notranjščine*):

Miserere, o bog, človeški duši,
ki gre na pot, od koder ni povratka!
Miserere telēsu v mrzli ruši,
ura slovesa bodi duhu sladka!

Leonora:

Te strašne molitve kot zvoki iz groba
srce mi navdajajo z občutkom strahu.
Na ustnah drhtečih ta strašna tesnoba
mi veže besedo, da nimam glasu!

Manriko

(s *stolpa*): Pridi, poslednja zora,
daj, da umrem s teboj!
Zadnjikrat vzidi
milostna nad menoj!
Oj zbogom, o Leonora!

Zbor

(iz *notranjščine*): Miserere, o bog, človeški duši ...

Leonora:

Nad strašnim zidovjem mrtvaški gavrani,
se zdi, da plahutajo
kot samcata smrt ...
So res že vsi upi na vek pokopani
in ljubemu v grob le
izhod je odprt?

Zbor:

Miserere ... Miserere!

Manriko

(kot prej): Dal sem zate življenje,
dal sem za te srce,
spomni se kdaj,
spomni se kdaj na me,
Leonora, o Leonora, zbogom!

Leonora:

Da tebe kdaj pozabim!
Da te pozabim! Srce mi poka!
To ni mogoče nikoli nikdar!

Zbor:

Miserere! Miserere!

2. prizor.

(Leonora in grof.)

Iz palače pride grof z nekaj spremljevalci. Leonora je skrita v temi.)

Grof (spremljevalcem): Ste čuli? Navsezgodaj ob glavo sina, mater pa na grmado!

(Spremljevalci gredo v stolp.)

Nemara s tem sem prekoračil meje,
določene od kneza?

Vsega je kriva ženska, za me zgubljena!

Bog vedi, kje je?

Ko pal je Castellor, sledi za njo
nisem našel, čeprav sem vsepovsodi
jo dal iskati.

Kje si, dekle okrutno?

Leonora (Stopi predenj): Tu sem, pred tabo.

Grof: Zaboga! Ti si, Leonora!

Leonora: Saj vidiš!

Grof: In kaj bi rada?

Leonora: Poslednja ura bije njemu,
in ti vprašuješ?

Grof: Si mar zblaznela?

Leonora: Ne bodi krut, zanj prišla sem prosit tebe...

Grof: Da, ti si blazna!
Ah, jaz da bi se usmilil ga?

Leonora: Naj te navdahne milost božja!

Grof: Moj bog je strašen in grozen,
ime mu je osveta,
osveta neizprosna!

Leonora: Nikar, nikar ne reci tega!

Grof: Stran odtod!

Leonora (se mu vrže k nogam):
Glej me, s solzami grenkimi
močim tu noge tvoje:
ni ti dovolj? Zabodi me,
nalokaj krvi se moje!
Sodi me! Sodi me!
Rada prenesem tisoč muk,
če njega mi boš otel!

- Grof: Ne, kajti temu lopovu
slajši sem dar odmeril:
s stokrat bolj krutim mučenjem
smrt mu bom postoteril!
Čim bolj ga ti ljubila boš,
tem bolj bo moj bes plamtel!
- Leonora: Otmi ga! Otmi ga! Čuj me!
- Grof: Prenehaj!
- Leonora: Milost!
- Grof: Cene je zanjo ni na božjem svetu!
- Leonora: Ena je le, le ena... in jaz ti jo nudim!
- Grof: Reci brž, katera?
- Leonora (*stegne boleče k njemu desnico*): Jaz sama!
- Grof: Ah, kaj si rekla?
- Leonora: Izpolniti bom znala vse do črke!
- Grof: Bedim ali sanjam?
- Leonora: Odkleni vrata tiste strašne ječe,
naj sama napotim ga v svobodo...
in bom tvoja.
- Grof: Prisežeš?
- Leonora: Pri živem bogu, ki mi vidi v dno duše!
- Grof (*pokliče*): Hola! (*Iz stolpa pride čuvaj, ki mu grof šepetaje da naročilo*).
- Leonora (*izpije strup, ki ga je imela v prstanu, zase*):
Imel me boš, a kvečjemu mrtvo!
- Grof (*se vrne k Leonori*): Jetnik je prost!
- Leonora (*zase radostno*):
O bog, o bog, srce ne ve
ne kod ne kam od sreče,
čepprav utriplje zadnjikrat,
samo da prost bo ječe!
Odslej moj duh neustrašeno
čaka, da v noč ugasne...
Naj moja smrt ti hasne:
živi brez me naprej!
- Grof: Nikar od tod ne obračaj se,
poglej v oči mi žgoče,
naj še enkrat napijem se
tvoje besede pojoče!

- In spet in spet ponovi mi,
da boš resnično moja!
Vsaka beseda tvoja
budi mi slast brez mej!

(*Odideta v stolp.*)

Z a s t o r.

Osma slika.

Prizorišče: Ječa. V kotu zamreženo okno. V ozadju vrata. Z oboka visi brleča leščerba.

1. p r i z o r.

Azucena in Manriko

(*Azucena leži na surovih odejeh, Manriko sedi tik ob nji.*)

- Manriko: Mati, kako je?
- Azucena: Ah, tako bi spala!
Spanec pa noče mi na trudne veke. Molim.
- Manriko: Hladni zrak in ta vlaga ti ne dasta spati.
- Azucena: Ne, samo iz groba mi dajte,
iz te noči strahotne!
Tu ne morem živeti
ne umreti.
- Manriko (*si vije roke*): Moj bog!
- Azucena (*se dvigne*): O, le ne skrbi! Ni strah me rablja,
ne bojim se ognja!
- Manriko: Mati!
- Azucena: Vidiš, v moje blede lice
pečat je smrti vtisnjen,
teman in neizbrisen!
(*govoreče*): Moje truplo bodo našli le nemo,
brez glasu, hladno in brez krvi!
- Manriko: Molči!
- Azucena: Ne slišiš? Že se bliža krvoločni krvnik!
Čaka me žar grmade.
Zaščiti svojo mater!
- Manriko: Pomiri se, ljuba mati,
nikogar ni v bližini.
- Azucena: Grmada! Grmada! Beseda strašna!
- Manriko: O mati, mati!

- Azucena: Že davno babico tvojo
 tolpa kruta je vrgla na grmado.
 Vidiš ta grozotni ogenj?
 Liže ji rob stopal... zajema kite...
 in dviga se vse više!
 Poglej, kako me gleda
 z oslepelim pogledom!
 Kaj me je gnalo, da gledat sem šla
 to grozoto!
- Manriko: Če sem ti sin, če sinove prošnje
 pri materi le troho veljajo,
 daj, zagrni spomine
 in v snu poišči pozabe,
 da duh v nji počije!

(Jo položi na odejo.)

- Azucena: Da, saj ubogam te, sinko zlati
 trudna poskusim za hip zaspati...
 A če zagledaš rdeči odsev
 grmade plamteče, zbudi me, sin!
- Manriko: Sanjaj, le sanjaj,
 o ljubljena mati,
 sen naj ti zlati
 lajša gorje!
- Azucena *(v plosnu)*: V gore domače
 spet se vrniva,
 mirno življenje
 znova začniva...!
 Ti boš prepeval,
 strune prebiral,
 jaz pa bom sanjala
 tiho kraj te.
- Manriko: Sanjaj, le sanjaj,
 ljubljena mati,
 bog naj ti plati
 dobro srce!

2. prizor.

(Vrata se odpro in vstopi Leonora.)

- Manriko: Kaj! Me li vara pogled dremotni?
 Leonora: Jaz sem, Manriko... moj Manriko!

- Manriko: O, Leonora!
Kaj poklanja zares mi bog dobrotni
to rajsko srečo, preden padem?
- Leonora: Ne boš umrl... sedaj si rešen!
- Manriko: Rešen? Je mogoče? Govori!
- Leonora: Ni časa! Nič več ne čakaj...
pohiti... zbogom! (*mu pokaže na vrata.*)
- Manriko: In ti ne pojdeš?
- Leonora: Ne, jaz ostanem!
- Manriko: Kako?
- Leonora: Daj, beži!
- Manriko: Ne!
- Leonora: Kaj še čakaš? (*Teče k vratom*): Na, svobodo!
- Manriko: Tako je nêčem!
- Leonora: Beži! Beži!
- Manriko: Ne!
- Leonora: In življenje?
- Manriko: Se mu odrečem...!
Toda... glej v oči mi ravno, žena!...
Odkod imaš to? Kakšna je cena?
Zakaj molčiš? O, strašnih sumenj!
Grofovski tekmeč... razumem, razumem!
Podlo si torej ljubezen izdala...
- Leonora: Ne sodi krivo!
- Manriko: ... v prah poteptala
prisego in čast!
- Leonora: Zakaj na slepo mi v jezi zadajaš rano?
Ne sodi krivo in krut ne bodi z mano!
- Manriko: Zločinka!
- Leonora: Lepo te prosim, o beži, beži,
sicer boš šel v propast!
- Azucena (*v polsnu*): Ah, v gore domače,
spet se vrniva,
mirno življenje
znova začniva:
ti boš prepeval,
strune prebiral,
jaz pa bom sanjala
tiho kraj te...

- Leonora: Lepo te prosim, o beži, beži!
(*Pade k Manrikovim nogam.*)
- Manriko: Poberi se!
- Leonora: Ne zavračaj me...
Glej me potrto in komaj živo!
- Manriko: Stran... sovražim te... in te preklinjam!
- Leonora: Nikar, odnehaj! Pusti vse to!
Poslednjikrat naj zberem moč,
da se obrnem k bogu!
- Manriko: Le kaj me streslo je kot mrzla zona?
- Leonora: Manriko! (*Se zgrudi.*)
- Manriko (*skoči k nji in jo skuša dvigniti*): Žena, kaj ti je, reci!
- Leonora: Bela smrt prihaja.
- Manriko: Zaboga!
- Leonora: Ah, strup že grize me
in moja moč pohaja
malo prekmalu...
- Manriko: Umrta boš!
- Leonora: Roka je čisto mrzla...
(*Se prime za prsi.*)
a tu... tu notri... me strašno peče!
- Manriko: Nikar, zaboga!
- Leonora: (*mu stisne roko v slovo; na vratih se pokaže grof*):
Prej ko bila bi žrtev drugega,
rajši sem izbrala strup!
- Manriko: O slepec! In tega angela
sem bil pognal v obup!
- Grof: Torej si me prevarala,
obljubam vsem nakljub!
- Leonora: Manriko, pozdravljen... umiram... (*izdihne.*)
- Manriko: Leonora! Ah, ubožica!
- Grof (*pokaže biričem na Manrika*): Naj plača z glavo!
- Manriko (*ki ga biriči odvedejo*): Mati! O mati, zbogom!
- Azucena (*se prebudi*): Manriko! Povejte, kje je?
- Grof: Tvoj sin umira!

Azucena: Nikar! ... Čuj me!
Grof (jo odvede k rešetkam): Vidiš?
Azucena: Groza!
Grof: Končano!
Azucena: Saj bil je tvoj rodni brat!
Grof: Brat! ... Ah, gorje!
Azucena: Zdaj si maščevana, mati! (se zgrudi ob oknu.)
Grof (z grozo): In jaz še živim!?

Zastor.

KONEC OPERE

»TRUBADUR« PRVIČ NA SLOVENSKEM ODRU 1892 IN 1895

Manjše operetne in operne prestave, ki jih je Dramatično društvo pred sezono 1892/93 prirejalo na čitalničnem odru ob skromni glasbeni spremljavi, so ne preveč zahtevnemu, komaj že zbirajočemu se gledališkemu občinstvu slovenske Ljubljane vzbujale varljivi vtis, da že imamo Slovenci svojo opero. In ko je Dramatično društvo še v stari čitalnični dvorani v marcu 1892 priredilo Francu Gerbiču benefično predstavo, je »Slovenski narod« slavil Gerbičeve zasluge in poudarjal: »Saj so znane zasluge, ki si jih je pridobil gospod prof. Gerbič za slovensko opero v Ljubljani. Došel je v Ljubljano v času, ko nismo imeli nobenih operetnih predstav, ter je s svojo častito obitelji ustanovil slovensko opero v Ljubljani, ki danes lepo napreduje, vsaj ponosni smemo biti, da je Ljubljana danes edino mesto na slovanskem jugu, ki ima stalno opero. Belgrad je nima in Zagreb pa je navzlic temu, da je imelo hrvaško deželno gledališče petnajstkrat večjo podporo, nego jo imamo mi, ni mogel vzdržati...«

Nedvomno ni tajiti velikih zaslug, ki jih je imel pri začetkih ustanavljanja slovenske opere kapelnik Gerbič, četudi je bil sicer dokaj redki slovenski narodni ponos pisca prednje notice nekoliko pretiran. Poznejši razvoj početkov slovenske opere je pokazal, da je bilo potrebno še mnogo, mnogo naporov za dosego nalog, ki si jih je ob svoji prostovoljni odločitvi in požrtvovalni vnemi s prihodom v Ljubljano zadal Fran Gerbič. Tedanje operno osebje in predvajani početni operni repertoar sta vzdržala komaj prvo sezono 1892/93 v novi stavbi slovenskega deželnega gledališča...

Toda za svojo benefico 6. marca 1892 si je izbral Gerbič neko posebnost, ki je bila za gledališko občinstvo in sodobno kritiko zanimivost. Tega dne so prvič v zgodovini slovenske opere peli na slovanskem odru prizore iz Verdijeve, tedaj že svetovne opere »Trubadur«.

Zamisel te uprizoritve je bržčas izšla iz maloštevilnega kadra slovenskih sodelujočih pevcev na Gerbičovo vzpodbudo. Ves notni material je dobil Gerbič od uprave hrvaškega deželnega gledališča v Zagrebu, katerega član je kot operni pevec nekdaj bil. Ker pa je bilo premalo časa, da bi se preskrbel slovenski prevod, so peli prizore kar v hrvaščini.

Peli so iz drugega dejanja veliki prizor Manrica (Bučar) in Azucene (Gerbičeva), iz četrtega dejanja 1. prizor Leonore (Daneševa) in Manrica-z zborom, 3. prizor Azucene in Manrica ter zadnji prizor Manrica, Leonore in Azucene. Istega večera je bila v slovenščini ponavljana Zajčeva komična opereta »Mornarji na krov!«

Dne 19. marca 1892 so prizore ponovili v korist opernemu pevcu in režiserju Dramatičnega društva Franu Bučarju, ki je kmalu potem zapustil slovensko opero zaradi pretirane štedljivosti odbora (kadar je šlo za domače pevce, seveda!) in se vrnil v Ljubljano kot režiser šele po prvi svetovni vojni. Na Gerbičevi benefici izvajanim prizorom so dodali iz tretjega dejanja prizor Manrica in Leonore z Manricovo stretto. To pot sta bila pred »Trubadurjem« podana dva prizora iz Maillartove opere »Puščavnikov zvonček«, ki sta ju pela v češčini Bučar in Daneševa.

Tako so v Ljubljani prvič zapeli domači pevci odlomke velike opere v sorodnem slovanskem jeziku. Kljub tej improvizaciji je bila ocena ugodna in Funtek je v »Ljubljanskem Zvonu« poročal, »da je le-ta prvi poskus velike opere na našem gledališču vreden žive pohvale, in občinstvo ga je tudi pozdravilo jako simpatički; seveda se ne da tajiti, da takšni prizori, iztrgani iz celotnega dejanja izgube mnogo svoje moči in lepote... V obče je treba reči, da sta obe operni predstavi jako ugajali. Beneficijanta gg. Gerbič in Bučar sta si pridobila

velike zasluge za slovensko opero, in zato se tudi mi pridružujemo glasni pohvali, s katero ju je obakrat odlikovalo množično občinstvo.«

Miniti pa sta morali prvi dve sezoni v novem deželnem gledališču, da je prišel »Trubadur« v slovenščini na slovenski oder in uprizorjen tako, kakor si ga je moglo zamisliti opernim predstavam vedno bolj naklonjeno vodstvo Dramatičnega društva.

Sezono 1892/93 je obvladovalo še prvotno operno osebje pod Gerbičevim vodstvom. S ponovitvami nekaterih operet in krajših oper iz prejšnjih pripravljanih sezon, toda s krstno predstavo Ipavčeve spevoigre »Teharski plemiči«, ki je aprila 1895 doživela celo svojo češko uprizoritev v Brnu, in slovensko krstno predstavo Mascagnijeve »Cavallerie rusticane« je nastala povsem nova doba v razvoju slovenske Opere v Ljubljani. Že prva operna sezona v novem gledališču je povzročila Dramatičnemu društvu mnogo skrbi, uspeh pa, ki ga je opera dosegla s prvimi uprizoritvami, je dal odboru društva spodbudo, da še bolj pospeši delo opere. Poročilo društva v »Slovenskem narodu« septembra 1893 to posebno poudarja: »Mnogo truda prizadela je društvu sestava opere, katera se je izkazala kot živa potreba prihodnje sezone tembolj, ker se je sklenilo dati slovo lahkoživim operetam. Opera ne bo le povzdignila narodno naše gledališče na nepričakovano stopnjo, ona bode v prvi vrsti tudi dala drami časa za vestno in dobro študiranje iger.« Tedanji pevovodja »Glasbene Matice« Matej Hubad je nudil odboru društva svojo prvo pomoč in prvič šel na pot, da angažira za slovensko opero nove soliste. Dasi smo Slovenci že imeli odlične svoje pevce na tujih odrih, se je nekaj pred tem vrnil v Ljubljano samo — Nolli, za nadomestilo manjkajočih pa je bilo treba — tujcev. S pomočjo vodstva praškega Narodnega divadla, ravnatelja Šuberta in kapelnika Angerja, ki sta se za razvoj slovenskega gledališča živo zanimala, se je Hubadu posrečilo sestaviti z novimi angažmaji prvo, nekoliko pomnoženo operno osebje, ki je po nekaterih izpremembah pelo tudi pri slovenski krstni predstavi Verdijevega »Trubadurja«.

Ko pa je prišlo do uprizoritve »Trubadurja«, je imela slovenska opera pod Gerbičevim vodstvom za seboj v sezonah 1892/93 in 1893/94 že 10 predstav »Cavallerie rusticane«, 7 »Prodane neveste«, 6 Webrovega »Čarostrelca« 6 Ipavčeve »Teharski plemiči«, 3 Dendlove »Stari ženini«, 3 Kreutzerjeve »Prenočišče v Granadi« itd., v sezoni 1894/95 pa nekaj ponovitev pravkar naštetih oper in slovenske krstne predstave Smetanove »Poljub« in Flotowa »Marta«, ne všteti Hervejeve operete »Mamzelle Nitouche«. Kajti po vseh uspehih oper se je vodstvo Dramatičnega društva to sezono le moralo zateči še k opereti, kakor je še tudi pozneje mnogokrat reševalo nekatere finančne probleme gledališča in ne nazadnje dokaj zamotani problem še ne dozorelega okusa ljubljanskega gledališkega občinstva.

Tudi sicer je bilo vodstvo Dramatičnega društva postavljeno pred nove probleme, ki jih je moralo nujno rešiti, pa jih ni vedno srečno: drama je bila ob koncu sezone 1893/94 v razsulu zaradi odhoda Borštnikovih v Zagreb; po nekaterih kritikah opernih predstav bi bilo soditi, da so se na obzorju opere že pojavljali obrisi krize v operi, odkar Gerbičeve glasbene odrske priprave nekajkrat niso bile po godu. Trdno je stal le Nolli, bivši pevec na svetovnih odrih, zdaj pa radevoljno priklenjen v Ljubljani: kot režiser in pevec je prav izdatno pomagal pri razvoju mlade slovenske opere.

Krivo v dramii je vodstvo društva premagalo z angažiranjem novih igralcev-tujcev in s tem skušalo dati razvoju slovenske drame nekoliko širše obzorje, kar se je deloma posrečilo. Da omogoči večji razvoj operi in obenem že v naprej onemogoči možno ponovitev krize tudi v operi, je vodstvo v začetku sezone 1894/95 nastavilo drugega kapelnika, s čimer je hkrati nehote odprlo vprašanje

vodstva v operi in pospešilo rešitev vprašanja, ki se je že začelo postavljati z nekoliko manjšo ostrino in nekoliko drugače kot leto prej v drami.

Pred začetkom sezone 1894/95 je zato društvo objavilo, da »bo tudi v bodoči sezoni odkazalo odlično mesto operi in to zlasti slovenski. Engaževalo je štiri nove operne sile in sestavilo repertoire, koji mora vsacega prijatelja petja močno razveseliti. Da je slovenska opera, ki se je že lansko sezono občinstvu tako omilila, — glavni steber celemu podjetju, se ne da tajiti. Brezdvomno bode še letos veliko boljša kakor lani.«

Da utemelji potrebo še enega kapelnika, v kolikor ta ni izhajala že iz dosedanjega razvoja slovenskega gledališča oziroma iz vedno očitnejše tendence vodstva, da dá čim večji poudarek operi, kar se je zdelo nujno iz prestižnih, narodnostnih razlogov — operne predstave so v velikem številu obiskovali tudi ljubljanski Nemci, ker nemško gledališče tedaj ni gojilo opere —, je razglasilo društvo po »Slovenskem Narodu«: »Velik razvoj, ki ga je imela slovenska opera poslednja leta, je nanesel potrebo, da je dramatično društvo moralo engaževati še pomožnega kapelnika. To najbolje dokazujejo številke. Ko je v sezoni 1892/93 bilo le 14 opernih in operetnih predstav (3 opere in 4 operete), bilo je v sezoni 1893/94 že 28 predstav z 7 raznimi operami, v tekoči sezoni pa dozdej že 35 prireditev z 10 raznimi operami in 2 operetama, nevštevši mnogo večje in manjše igre s petjem. Dela je bilo torej obema kapelnikoma dovolj.«

To utemeljitev je podalo društvo proti koncu marca 1895, ko se je kriza že priostrila in je krstna predstava Smetanove opere »Poljub« pod Gerbičevim vodstvom kot »ne dovolj pripravljena« že vzbudila nevoljo gledališke kritike in je zato pri tretji predstavi te opere 23. novembra 1894 Gerbiča kot dirigenta zamenjal Benišek, nastopil nato 15. decembra kot dirigent »Prodane neveste« in glasbeno pripravil kot dirigent 27. decembra slovensko krstno predstavo Flotowa opere »Marta«. Podrobnejša slika razvoja te krize v slovenski operi ne gre več v okvir tega članka, zato sem jo samo nakazal v razumevanje dejstva, da je drugo krstno predstavo italijanske opere na slovenskem odru in hkrati prvo slovensko krstno predstavo Verdija glasbeno pripravil in dirigiral Čeh, *Hilarij Benišek*.

Njegovo nastavitvev je oznanil »Slovenski Narod« takole: »Hilarij Benišek... je vodil prej opero v Brnu, potem v Plznu. Lani je za časa čeških predstav na Dunaju vodil orkester v Josefstädtskem gledališču, letos pa je bil s češko opero v Spljetu. G. Benišek je na glasu kot marljiv, sposoben in energičen dirigent; ž njegovo pomočjo bo moči zaslužnemu našemu prvemu kapelniku g. prof. F. Gerbiču zljajšati delo in spraviti več oper na oder ter tako vstreči splošni želji.«

Libreto opere »Trubadur« je prevedel Anton Štritof (oče poznejšega dolgotletnega slovenskega dirigenta Nika Štritofa), ki se je s tem uvrstil med prve slovenske prevajalce libret. Prevod je izdalo v knjigi Dramatično društvo v svoji zbirki »Slovenska Talija« proti koncu 1894, v kateri je za prvim slovenskim libretom Antona Funtka »Teharski plemiči« izdalo že nekaj libret ostalih, v slovenski operi odigranih oper in s katere izdajanjem je kmalu nato na škodo slovenskega gledališkega razvoja in splošne vzgoje našega gledališkega občinstva prenehalo. O prevodu »Trubadurja« je sodil v svoji edini gledališki oceni, priobčeni v »Ljubljanskem Zvonu« v februarju 1895 ob krstni predstavi opere istočasni gledališki poročevalec »Slovenskega Naroda« dr. Karel Bleiweis, da je »temeljito delo s preprostim, lahkim jezikom, po katerem se zelo lahko poje.«

Krstna predstava »Trubadurja« je bila 18. januarja 1895. »Slovenski narod« jo je napovedal: »Ker poleg moderne »Cavallerie rusticane« naš repertoire že nima nobene italijanske opere, je bila gotovo srečna misel intendantice, da se je uvrstila ravno ta povsod priljubljena, še vedno mlada in krasna Verdijeva

skladba v slovenski operni repertoar... Trubadur je zmagonosno naredil svojo pot po vseh svetovnih gledališčih, da ni treba šele posebno pisati o njem. Pozna ga deloma že tudi naše občinstvo iz večjih odlomkov, ki so se pred nekaterimi leti peli na začasnem čitalniškem odru s tako lepim uspehom. Zdaj, ko se opera predstavlja v celoti, bode gotovo uspeh še popolnejši in ne dvomimo, da postane Trubadur prava »pièce de resistance« za repertoar slovenske opere.»

O krstni predstavi so obširno poročali vsi ljubljanski dnevnikarji. Iz poročila poznejšega predsednika Dramatičnega društva dr. Karla Bleiweisa-Trsteniškega v »Slovenskem narodu« posnemam: »Predstava te za naš oder nove opere je bila lep dokaz pridnosti in izvedenosti gospoda kapelnika *Beniška* in zmoglosti naših pevcev. Gospa *Leščinska* (Leonora), v patetičnih mestih prava primadonna assoluta, je s presenetljivo lahkoto in spretnostjo zmagala vse koloraturne težkoče te partije. Z njo vred gre glavna čast gospodu *Nolliju* (Luna), čegar glas je posebno v višini kazal vso mladostno zvonkost in milobo; posebno srečen je bil v ariji števil. 12 z vloženo koloraturno kadenco. Nenavaden je bil utis teh dveh krasnih glasov v duetu pred ječo. Gospa *Aničeva* je namesto obolele gdč. *Towarnicke* prevzela Azuceno in jo v petju jako korektno, v izgovarjanju posebno razločno in s temperamentom v igri izvedla. Gospod *Vasiček* se je tudi v mali vlogi Ferranda pokazal kot pravega basista, posebno pa kot izurjenega recitatorja. Kavatino »Srečen oče« pel je s tako občutno kantileno, da smo se nehote spominjali na arijo njegovega Rafaela v »Stvarjenji«. Gospod *Beneš* (Manrico) je arijozni del zopet pel krasno in brez najmanjšega truda jemal visoki B in C; drugo pa je z recitativi, pri katerih neznanje slovenskega teksta občinstvo, še bolj pa njega samega silno moti. Gdč. *G. Nigrinova*, gg. *Rus*, *Cirkelbach* in *Oražem* so pravilno izvršili svoje ulogice. Zbor se bo pri prvi drugi predstavi zopet povzpel na svojo navadno višino. Prvemu nunskeemu zboru bo zadostoval prehodni akord na harmoniji, da se ne ponovi nezgoda od zadnjic. (Mimogrede omenjeno, bil bi že skrajni čas, da se stara, nadušljiva fisharmonika nadomesti z orglami ali vsaj z dobrim harmonijem). Moški zbor z nekoliko pridnostjo lahko popravi vojaško pesem v tretjem dejanju; težje je peto pripovedovanje v uvodnem prizoru. Hvalevreden je mezza voce — zbor na samostanskem vrtu. — Orkester je spremljal čisto in diskretno. Uprizoritev je bila našega ličnega gledališča vredna; prav plastično je bila prirejena vrhna skupina ciganskega ležišča. Kostumi so krasni, pač pa so oni nekaterih moških oseb anahronistični; kajti »Trubadur« ne igra v šestnajstem nego koncem dvanajstega veka. Teh malih nedostatkov nismo hoteli zamolčati, ker jih je lahko popraviti, da bo predstava dovršena. — »Trubadur« bo za naše gledališče lep kos vsakdanjega kruha, to je dokazalo veselje, s katerim ga je vsprejelo občinstvo, in navdušenje, s katerim je poslovalo vsem izvršujočim umetnikom. Veselimo se že na njega prihodnjo predstavo.»

Opero je režiral kakor vse do tedaj uprizorjene opere pevec in režiser Josip *Nolli*. Opazka poročevalca o zboru se nanaša na četrto predstavo »Poljuba« 8. januarja 1895, ko je po poročilu »moški zbor nekoliko taktov omahoval«. Kritiko smo navedli kot zgled tedanjih poročil v uradnem glasilu Dramatičnega društva »Slovenskem Narodu«, ki so bila sicer natančna, so pa bila na drugi strani hkrati obzirna. To dokazujejo poročila v drugih dnevnikih n. pr. zaradi neznanja jezika pevca Beneša, ki je ob koncu sezone odšel iz Ljubljane in bil angažiran v Osijeku. Natančnost kažejo poročila tudi ob reprizah, kajti ravnala so se — upoštevaje vzgojni moment — po načelu, ki ga je izrazil »Slovenski Narod« ob krstni predstavi opere »Marta« nekaj pred tem: »Opera je naš ponos; nanjo je treba za zdaj osredotočiti vso ambicijo in navaditi ljubitelje glasbe, da bodo dobili edno delo po velikokrat poslušat, v trdni veri, da vselej najdejo napredek.«

Zato je poročal poročevalec v »Narodu« ob ponovitvi 26. januarja 1895, da je druga predstava dokazala, »da bo štela Verdijeva opera med ljubljence našega občinstva. Razven majhne nezgode v »stretti« in nekaterih nejedinstvij glede tempa v prizoru pred ječo, zvršila se je cela predstava zelo dobro in vzbujala burno priznavo. Zbor je pel eksaktno. Gospodu Benešu se je poznalo, da se je že začel svojo ulogo učiti slovensko. Gledališče je bilo razprodano.« Ob tretji predstavi 29. januarja 1895 je sodil poročevalec dr. Bleiweis: »Sinočna repriza Tr. je bila od dosedanjih predstav te opere najboljša. Razven občutnega razglasja v takozvanem »Miserere« ji ni sploh ničesar očitati. Posebno živahno je občinstvo odlikovalo gdč. Leščinsko po koloraturni ariji v prvem dejanji in po duetu z grofom Luno, gda. Nollija pa je po veliki ariji v drugem dejanji trikrat pozvalo na oder. V drugem in tretjem dejanji se je ploskalo gospe Ani-čevi, g. Benešu pa po njegovi stretti. V četrtem dejanji je g. Beneš po svoji prejšnji navadi pel bolj »dramatično« nego muzikalno in si nekoliko pokvaril uspeh romanca in utis terceta. Jezik se je zopet malce zboljšal. Kako lahko slovenski, gladek in voljan je prevod g. Štritofa, se pozna najbolje, kadar poje g. Noll ali g. Vašiček. Tudi g. Rus se v svoji mali vlogi odlikuje po čisti vokalizaciji. Gledališče je bilo prav dobro obiskano.«

Podobno kakor glavni ljubljanski dnevnik sta poročala tudi ostala dva dnevnika, posebej sta pa poudarjala Benešovo neznanje jezika, ker sta se o tem mogla izraziti svobodneje kot uradno glasilo Dramatičnega društva. »Slovenec« je poročal: »Smelo trdimo, da je bila sinočna predstava te lepe in živahne opere med najboljšimi slovenskega gledališča. Mnogobrojno občinstvo je po vsakem dejanju in tudi po posameznih prizorih izražalo glasno in zaslužno pohvalo. — In kar moramo še posebno pohvaliti, je to, da gdčna Leščinska in g. Noll izgovarjata besedilo čisto in umevno, česar pa posebno o jednom gospodu ne moremo reči. — Gospod Beneš je pel in predstavljal trubadurja izborno in prikupljivo, le obžalujemo pri njem, da njegovih besed nihče ne razume.«

Anton Funtek pa je v nemškem uradnem listu poudarjal, da je šteti predstavo k najboljšim opernim predstavam, ki so bile do tedaj uprizorjene. Izvrstna zasedba, zelo dobra pripravljenost, velika zanesljivost predvajanja, to da so bile tri stvari, ki so nudile občinstvu od začetka do konca najlepše razpoloženje in ga neprestano navduševale z najlepšim odobranjem. Toda glede Beneša: »Nesramno predrznost, s katero je pokvaril besedilo z različno mešanico jezika lastne kompozicije in se končno docela usidral v češčini, je občinstvo nedvomno odklonilo.« Spomin na to zgodbo s češkim pevcem je ostal živ še dolgo časa in ko je v naslednji sezoni Slovencev poročevalec ocenjeval ponovitve »Trubadurja« z novimi pevci, se je spomnil Beneša s takimi, ne posebno laskavimi besedami: »Dve leti smo morali poslušati neko nerodo, kateremu ni šla v glavo niti slovenščina, niti pametno vedenje na odru...« Ko je Beneš februarja 1897 prišel gostovat v Ljubljano, je pel v »Trubadurju« in se je brččas spomnil na svoj nastop v »Trubadurju« 1895, kajti poročila vedo povedati, da je 1897 »Beneš pel v prav dobri slovenščini, dasi je imel le nekaj dni časa pripraviti se za nastop.« Lekcija iz leta 1895 je torej zalega.

»Trubadurja« so v sezoni 1894/95 ponovili še 12. marca 1895 za Nollijevo proslavo in 29. marca kot benefično predstavo za primadono Leščinsko.

S prvo uprizoritvijo »Trubadurja« na slovenskem odru je bila v tej sezoni tudi združena proslava 30-letnice odrskega udejstvovanja Josipa Nollija, ki sta ga naše gledališče in občinstvo slavila kot slovenskega igralca, opernega pevca in režiserja. Dosihdob še ni nihče slovenskih igralcev, še posebno ne opernih pevcev proslavljal za slovenske razmere visoke obletnice. Noll je kot mlad slušatelj prava na dunajskem vseučilišču prvič nastopil na slovenskem odru v starem gledališču na Kongresnem trgu v igri s petjem »Bob iz Kranja« na

spomlad leta 1865 in je že takrat kot diletant pokazal svojo prirojeno nadarjenost kot igravec in pevec. V letih 1870—1875 je bil reditelj predstav »Dramatičnega društva«, katerega soustanovitelj je bil. Nato je nastopil slavno por opernega pevca, ki ga je po letu 1875 vodila v Zagreb, Italijo, Rusijo in Španijo kot prvega baritonista. Leta 1891 se je vrnil v Ljubljano, vstopil v uredništvo »Slovenskega Naroda« in pisal vanj tudi gledališka poročila, s katerimi je želel povzdigniti igralsko raven slovenskega gledališča. Ko so se začele predstave v novem deželnem gledališču, je postal član našega prvega opernega osebja. Prvič je nastopil kot Urh v Ipavčevi spevoigri »Teharski plemiči«, sodeloval skoraj pri vseh opernih predstavah kot pevec in režiser. Do svoje proslave 30-letnice je režiral 11 velikih oper, 2 manjši in 4 operete.

Zato je bila tudi njegova proslava izreden gledališki dogodek v Ljubljani. Izbral si je vlogo grofa Lune v »Trubadurju«, vlogo, o kateri je sodil strogi kritik Anton Funtek, da je v njej še vedno podal bleščečo vlogo prvega reda.«

Proslava je bila v prenapolnjenem gledališču, »impozantna manifestacija ugleda in srčnih simpatij, katere si je pridobil prosilec, častno priznanje za njega neumorno in požrtvovalno umetniško in rodoljubno delovanje,« kakor se je izrazil poročevalec »Slovenskega Naroda«.

Po uverturi Smetanove opere »Poljub« se je dvignila zavesa in pokazala se je živa podoba z napisom »1865—1895«. Sodobna poročila govore o živi podobi: »postavila nam je pred oči vso zgodovino slovenskega gledališča in zato naredila velik utis. Iz malega rase veliko... tako so si mislili igralci. V tridesetih letih smo se od preproste igre »Bob iz Kranja« povzpeli do »Trubadurja« in k temu je pripomogel mnogo slavitelj, naš Noll. Od gledalca na levi je stala skupina iz igre »Bob iz Kranja« v kateri je jubilar prvič stopil na oder, na desni skupina iz »Trubadurja«, v sredi pa je poleg celega kupa lovorovih vencev slonela *glasbo* predstavljajoča gospa Danilova z liro v roki. Dekoracije, katere je za to priliko nalašč naslikal gledališki mojster g. Stadler, so jako lepe. Vsa alegorija je bila kaj spretno uprizorjena, za kar gre zasluga starosti slovenskih igralcev g. Danilu in gledališkemu mojstru, in dala občinstvu zaželeno priliko, prirediti jubilaru viharo ovacijo. Gromovito ploskanje in burni klici »Zivio Noll!« so se razlegali po gledališču in te ovacije so se ponavljale po vsakem nastopu, po vsakem dejanju, ter postale nepopisno frenetične, ko so se jubilaru izročali venci, in pa koncem predstave.«

Poročevalci so sodili, da je bila predstava »Trubadurja« ob Nolljevi proslavi »iz najboljših, kar smo jih doslej imeli na našem odru. Jubilar je dokazal, da njegov glas v vseh tridesetih letih, kar poje, ni izgubil še nič svoje milobe in krasote. Sicer pa je občno priznано, da je sploh malo baritonov na svetu, ki bi grofa Luno tako peli, kakor g. Noll...«

Tako je bilo v Ljubljani v sezoni 1894/95, ko so prvič peli Verdijevega »Trubadurja« v slovenščini v slovenskem gledališču.

jt.

OPERNA BESEDILA

Kakor je že nekaj kratov zapisal Gledališki list in je zabeležilo tudi dnevno časopisje, se je po osvoboditvi obisk ljubljanske Opere izredno razširil. Iz sezonskih statističnih pregledov dela, ki jih vsako leto objavlja Gledališki list, je razvidno, da se je krog stalnih obiskovalcev Opere v primeri s predvojnimi stanjem več kot podesetoril, saj obišče nekatere najboljše in najpopularnejše uprizoritve naše Opere tudi po več deset tisoč ljudi. Tako je n. pr. samo našo uprizoritev Puccinijeve »Tosce« v zadnjih dveh sezonah (1948/49 in 1949/50) videlo 36.235 obiskovalcev, Verdijevo »Traviato« pa je v petih sezonah (1945/46 do 1949/50) že videlo 53.698 obiskovalcev! Celó na drugih odrih manj popularna operna dela so na odru ljubljanske Opere po osvoboditvi dosegla razmeroma zelo visok obisk (n. pr. Musorgskega »Soročinski sejem« v dveh sezonah 16.503, ali Mozartovo »Figarovo svatbo« v treh sezonah 21.770 obiskovalcev).

Te visoke številke obiska naše Opere narekujejo tudi opernemu Gledališkemu listu — ki želi obiskovalcu predvsem v kratkem priobčiti vsebino in značaj uprizorjenega dela ter delo, pomen in življenje skladatelja, obenem z najpotrebnejšimi opazkami o uprizoritvi — nedvomno širše naloge, kakor jih je v splošnem izpolnjeval doslej. Že nekaj let izhaja Gledališki list Opere ob vsaki premieri v 4000 izvodih, ki pa so običajno že nekako po deseti predstavi razprodani. Uprava SNG sicer vsako sezono v skladu z možnostjo papirja, ki ga ima na razpolago, ponatisne nekaj najpotrebnejših švetilk lista, vendar še vedno mnogo obiskovalcev pri poznejših predstavah vsake uprizoritve ne dobi več lista. Ti obiskovalci so zato navezani izključno na svoj »posluh«, ali bodo, včasih spričo bučne glasbe, včasih mestoma hitrih glasbenih tempov, širših ansamblov z različnimi teksti, ali tudi včasih manj jasne izgovarjave posameznih pevcev, razumeli toliko besedila, da jim bo vsaj v glavnem jasno dejanje predvajane opere. Pa tudi mnogim tistih obiskovalcev, ki dobe v roke Gledališki list, je večkrat premalo samo v listu objavljena kratka vsebina opere, zato se ni čuditi, da je bila iz vrst občinstva že mnogokrat izražena želja, naj bi po vzorcu opernih gledališč v drugih državah tudi pri nas pri opernih predstavah bilo obiskovalcu na razpolago popolno, tiskano operno besedilo.

To željo je nekdo v letošnjem letu tudi priobčil v »Slovenskem poročevalcu«. Toda po pravici rečeno, uprava SNG je že sama in že mnogo prej občutila to potrebo, saj je že več kot tri leta večkrat ponovno poskušala realizirati tisk opernih besedil. Zainteresirala je obe naši založbi (Državno založbo Slovenije in Slovenski knjižni zavod), naj bi katera izmed obeh ustanovila zbirko opernih besedil in začela izdajati najboljše prevode. Obe založbi sta pokazali mnogo zanimanja in

razumevanja za potrebe Opere, toda vprašanje tiska opernih besedil se zaradi pomanjkanja papirja še vse do danes ni premaknilo z mrtve točke. Uprava SNG je v ta namen tudi sama zaprosila za kontingent papirja, a dobila je odgovor, da še mnogo potrebnjših stvari čaka na tisk in papir, čeprav sedanja potrošnja papirja visoko presega predvojno. Težave s papirjem so v letih obnove in socializacije naše države seveda razumljive, toda obiskovalci Opere vseeno še vedno terjajo: »Dajte nam opernih besedil!«

Uprava SNG se je zato zdaj odločila, da bo deloma in postopoma skušala zadostiti potrebi, če že ne more zagotoviti posebne, stalne zbirke, pa vsaj v okviru Gledališkega lista Opere, in prvi tak poskus predstavlja sedanje popolno besedilo »Trubadurja«. Gledališki list Opere bo sicer izhajal v dosedanji obliki še vedno za vsako premiero, namesto njegovih ponatisov pa bo odslej vsako leto nekaj njegovih števil posvečeno besedilom najboljših in najbolj priljubljenih oper našega repertoarja. Na ta način se bo, upamo, sčasoma vendarle vsaj deloma zamašila vrzel, ki je v našem gledališču že dolgo obstajala. Sodeč po tako visokem obisku Opere, seveda s tem še ne bo mogoče tiskati zadostnega števila izvodov, toda medtem bo namara le kaki založbi resnično uspelo ustanoviti zbirko, ki bo vsebovala besedilo vseh oper, kar jih bo na vsakokratnem sporedu ljubljanskega in mariborskega gledališča?

Ker se bliža petdeseta obletnica smrti morda največjega, vsekakor pa najbolj priljubljenega komponista — mojstra opere, Verdija, se je uprava SNG odločila, da bo tisk prvih dveh opernih besedil posvetila njegovemu spominu. Poleg »Trubadurja« bo zato v naslednji številki Gledališkega lista izšlo popolno besedilo

Verdijeve »Traviate«

v prevodu Nika Štritofa, na kar že danes opozarjamo. Nadaljnja besedila bomo izbirali po potrebi, delih in po kvaliteti prevodov oper, ki jih imamo na sporedu, ter ne nazadnje seveda tudi po — kontingentu papirja, kolikor ga bo imel Gledališki list na razpolago!

Če bomo ustregli s tem vsaj nekemu delu stalnih obiskovalcev naše Opere za boljše umevanje in uživanje njenih uprizoritev, bo naš prvi namen dosežen.

